

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Canllawiau Statudol a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol 2011

Adran 58
Cyd-bwyllgorau Trosolwy a
Chraffu

Mai 2013

Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu

Canllawiau Statudol a wnaed o dan Adran 58 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011

Cyflwyniad

Cefndir Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011

1.1 Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn gwneud newidiadau ar gyfer cryfhau strwythurau a gwaith llywodraeth leol yng Nghymru ar bob lefel, a bydd yn helpu i sicrhau bod cynghorau lleol yn ymgysylltu ac yn estyn allan at bob sector o'r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu.

Mae'r ddogfen ganllawiau drafft hon yn cefnogi Rhan 6 o'r Mesur sy'n ymwneud â phwyllgorau trosolwg a chraffu, yn arbennig felly'r ddarpariaeth i alluogi dau awdurdod lleol neu fwy i sefydlu cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu.

Bwriad y Polisi

1.2 Er bod rhai enghreifftiau arloesol o graffu ar y cyd wedi bod yng Nghymru, nid yw'r gwaith hwn wedi cael ei gefnogi gan ddeddfwriaeth gyfredol hyd nawr.

O ganlyniad, bu'n amhosibl craffu'n fanwl ar wasanaethau neu faterion sy'n croesi ffiniau siroedd neu sectorau, a hynny ar adeg pan fo awdurdodau lleol a chyrrff cyhoeddus yn cydweithio fwyfwy.

Amcan adran 58 yw cryfhau trefniadau craffu drwy hyrwyddo cydweithio a rhannu arbenigedd ym maes craffu.

1.3 Trwy alluogi awdurdodau lleol i sefydlu cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu bydd hi'n haws craffu ar drefniadau cyflenwi darparwyr sy'n darparu gwasanaethau mewn mwy nag un sir, neu archwilio materion sy'n croesi ffiniau daearyddol. Mae'r ddarpariaeth ar gyfer craffu ar y cyd yn ymestyn y dewisiadau sydd ar gael i gynghorau ar hyn o bryd o ran craffu'n ehangach ar wasanaethau cyhoeddus, ac mae'n darparu ar gyfer dull gweithio mwy hyblyg er mwyn gwella canlyniadau.

1.4 Yn ogystal, lle bo ymarferion craffu ar y cyd wedi'u rhoi ar waith (gweler yr astudiaethau achos yn Atodiad A), maent wedi hwyluso cyfleoedd i rannu dysgu a gallu ym maes craffu ar draws awdurdodau lleol. Bydd gallu defnyddio gwybodaeth ar y cyd drwy gyfrwng y cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu gobeithio yn arwain at ddulliau llywodraethu mwy effeithiol a safonau atebolrwydd democrataidd uwch.

1.5 Bwriad y ddogfen hon yw darparu cyngor a chanllawiau ar sefydlu a chynnal cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu. Canllawiau statudol ydynt o dan adran 58(4) o'r Mesur, ac mae'n rhaid i awdurdodau lleol a chydbwyllgorau trosolwg a chraffu ystyried y canllawiau hyn wrth weithredu neu benderfynu ar unrhyw swyddogaeth a roddwyd iddynt.

Pam sefydlu Cyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu?

Amgylchiadau lle gallai Trosolwg a Chraffu ar y cyd fod yn effeithiol

Beth yw manteision craffu ar y cyd?

Ar gyfer y rhai sy'n craffu

1.6 Mae'r rhai sydd wedi cymryd rhan mewn ymarferion craffu ar y cyd yng Nghymru wedi nodi nifer o fanteision, gan gynnwys cyfle i gael cipolwg ar drefniadau craffu cynghorau eraill a dysgu ganddynt.

Er enghraifft, nodwyd bod cynghorwyr wedi cael cyfle i ystyried materion o safbwynt ehangach, gan arwain at archwiliad manylach o'r pynciau dan ystyriaeth.

1.7 Yn ogystal, mae presenoldeb cadeiryddion craffu gwahanol a chefnogaeth gan swyddogion craffu gwahanol wedi arwain at gyfleoedd i drosglwyddo dysgu a chyfnwidiad arfer da. Nodwyd hefyd bod ymarferion craffu ar y cyd wedi ysgogi aelodau a swyddogion i adolygu'n feirniadol a gwella dulliau mewnol a dulliau gwaith eu cyngor eu hunain, gan arwain yn y pen draw at godi safonau craffu.

Mae Atodiad A yn cynnwys cyfres o astudiaethau achos sy'n darparu gwybodaeth ychwanegol am ganlyniadau cadarnhaol gweithgareddau craffu ar y cyd.

Manteision i Bartneriaid

1.8 O safbwynt partneriaeth, mantais dull craffu ar y cyd yw ei fod yn rhoi cyfle i bobl eraill fwrw golwg ar ddatblygiadau gydol y broses o wneud penderfyniadau. Mae cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu yn gallu cyflwyno ffynonellau gwybodaeth newydd nad yw penderfynwyr wedi'u hystyried o bosibl wrth ddatblygu cynlluniau, polisiau a strategaethau.

Mae gan aelodau anweithredol wybodaeth leol helaeth ac maent mewn lle da i bwysu a mesur a yw blaenoriaethau a dulliau gweithredu partneriaethau yn addas i gymunedau lleol. Mae gan lawer o gynghorwyr gysylltiadau ag amrywiaeth o rwydweithiau cymdeithasol a grwpiau cymunedol a gallant eu defnyddio i gyflwyno safbwyntiau i'r broses o wneud penderfyniadau.

Yn ogystal, gall cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu helpu i leihau achosion o ddyblygu atebolrwydd ac adrodd drwy feithrin dull cydweithredol o ymdrin â'r pwnc dan sylw.

Dewis pwnc priodol ar gyfer Trosolwg a Chraffu ar y cyd

1.9 Bydd effeithiolrwydd cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn dibynnu ar y rhesymau dros ei sefydlu a'r pwnc dan sylw. Er mwyn sicrhau ymrwymiad a diddordeb cyson y prif gynghorau perthnasol, mae'n rhaid i'r pwnc sy'n cael ei ystyried gan gydbwyllgor trosolwg a chraffu fod yn berthnasol i'r holl gyfranogwyr.

1.10 Fel oedd yn wir am waith craffu ar y cyd ar bartneriaethau ym maes rheoli gwastraff (gweler astudiaeth achos 1, Atodiad A), roedd pob un o'r pedwar awdurdod eisoes wedi cyfrannu at adolygiad o drefniadau rheoli gwastraff lleol. Roedd hyn wedi arwain at gydnabyddiaeth y byddai dull gweithredu ar y cyd yn fwy effeithiol nag ymchwiliadau unigol.

1.11 Bydd y broses o nodi pwnc addas ar gyfer craffu ar y cyd yn dibynnu ar gynllunio blaenraglen waith effeithiol sy'n ceisio ystyried materion o fudd cyhoeddus ehangach, yn ogystal â phynciau sy'n berthnasol i ardal ddaearyddol benodol. Bydd angen i aelodau a swyddogion fod yn rhagweithiol wrth ystyried cyfleoedd ar gyfer craffu ar y cyd, gan wirio a yw blaenraglenni gwaith awdurdodau cyfagos neu berthnasol yn gydnaws â'u trefniadau hwy. Bydd prosesau rhwydweithio drwy ddigwyddiadau craffu rhanbarthol a chenedlaethol, a chyhoeddi blaenraglenni gwaith yn sicrhau bod gan ymarferwyr craffu fwy o wybodaeth yn y cyswllt hwn.

1.12 Gall sefydlu cyd-bwyllgor fod yn briodol ar gyfer:

- *Gwaith monitro parhaus ar ddull darparu gwasanaeth ar y cyd;*
- *Ymchwilio i bwnc lle gallai fod angen ymateb rhanbarthol o bosibl (er enghraifft, rheoli gwastraff neu ddatblygu cynaliadwy);*
- *Rhannu adnoddau craffu i ymchwilio i bwnc tebyg sydd o ddiddordeb neu bwysigrwydd mawr i fwy nag un awdurdod (er nad oes angen ymateb ar y cyd / aml-awdurdod o anghenraid).*

Meini prawf ar gyfer sefydlu cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu

1.13 Wrth benderfynu a ddylid sefydlu cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu ai peidio, gall pwyllgorau trosolwg a chraffu ystyried y cwestiynau canlynol:

- 1. A yw'r pwnc dan sylw yn ymwneud â gwaith partner strategol neu gorff partneriaeth sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer mwy nag un ardal awdurdod lleol?** Er enghraifft, gall cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu ganolbwyntio ar waith darparwr cludiant, sefydliad trydydd sector neu fenter gymdeithasol berthnasol sy'n darparu gwasanaethau ar draws ffiniau awdurdodau.
- 2. A yw'r mater neu'r gwasanaeth dan sylw yn effeithio ar drigolion mewn mwy nag un sir neu a yw'n ymwneud ag anghenion poblogaeth benodol?** Gall cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu ystyried pynciau thematig fel newid yn yr hinsawdd, tlodi tanwydd, tanau glaswellt neu ddiogelwch ar y ffyrdd; neu fe all ystyried gwasanaethau sy'n gysylltiedig â grwpiau buddiant penodol fel oedolion ifanc ag anableddau corfforol, mamau yn eu harddegau neu bobl hŷn sy'n agored i niwed.
- 3. Pa fath o gydbwyllgor trosolwg a chraffu y gellid ei gynnal yn rhesymol?** Mae'n rhaid i gynghorau perthnasol feithrin cysylltiadau a rhoi systemau gweithio a gweinyddu ar waith er mwyn sicrhau gwaith craffu ar y cyd effeithiol. Er mwyn sicrhau bod cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu yn gallu

darparu gwerth ychwanegol sylweddol, mae'n rhaid i'r amcanion fod yn gymesur â'r adnoddau.

Pwysigrwydd cwmpasu a rheoli prosiectau

1.14 Dylid cynnal proses gwmpasu amlinellol i helpu i benderfynu a oes angen sefydlu cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu. Wrth nodi pa brosiectau partneriaeth i'w datblygu ac wrth ddewis methodoleg briodol, dylai ymarferwyr ystyried yn ofalus a fydd archwilio pwnc yn arwain at werth ychwanegol neu welliant ar gyfer pob cyfranogwr.

Er mwyn pwyso a mesur llwyddiant tebygol cydweithio, argymhellir yn gryf y dylid mabwysiadu dull rheoli prosiect i helpu i sicrhau bod amcanion gweithgareddau craffu ar y cyd yn cael eu cyflawni.

1.15 Dylai'r cyfranogwyr tebygol gynnal astudiaeth ddichonoldeb anffurfiol fel bod aelodau a swyddogion yn gallu llunio diffiniad mwy penodol o feysydd buddiant cyffredin, y math o swyddogaeth graffu arfaethedig, a faint o adnoddau y gellid eu neilltuo'n rhesymol i helpu cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu i weithredu'n effeithiol. Dylai'r gwaith rhagarweiniol hefyd nodi'r risgiau tebygol sy'n gysylltiedig â'r pwnc i'w graffu, a sut y bwriedir rheoli'r risgiau hyn yn effeithiol.

Mae astudiaeth achos 2 yn trafod Cyngor Casnewydd a Chyngor Caerffili yn cydweithio i graffu ar Fwrdd Iechyd Lleol, gan roi mwy o wybodaeth am bwysigrwydd sicrhau bod amcanion cyffredin yn rhan o weithgarwch craffu ar y cyd.

Swyddogaethau Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu

1.16 Gall awdurdodau lleol ddefnyddio cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu mewn ffordd hyblyg yn unol â'u hanghenion. Er enghraifft, gall cynghorau sefydlu cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu ar sail ad hoc, a all fod yn fwy priodol ar gyfer mathau o graffu cyn gwneud penderfyniadau neu ymarferion ymgynghori; neu gall cynghorau benderfynu sefydlu cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu 'sefydlog' a fydd yn fwy defnyddiol o bosibl wrth fonitro gwasanaethau neu ganlyniadau dros y tymor canolog i'r hirdymor.

Adran 2: Beth mae Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu yn gallu ei wneud?

Pwerau Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu

2.1 Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau a fydd yn caniatáu i gydbwyllgorau trosolwg a chraffu gael yr un pwerau â phwyllgorau trosolwg a chraffu eraill, fel y nodir mewn deddfwriaeth gyfredol, ac y byddai hyn yn cynnwys adolygu a chraffu ar benderfyniadau gweithrediaeth Cyngor nad ydynt wedi'u gweithredu eto ('galw i mewn').

2.2 Gall cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu lunio adroddiadau a gwneud argymhellion yn ymwneud ag unrhyw bwnc, ac eithrio materion trosedd ac anhrefn sy'n destun deddfwriaeth a chanllawiau ar wahân o dan adrannau 19 a 20 o Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006.

2.3 Nid yw hyn yn rhwystro cynghorau rhag cydweithio ar faterion trosedd ac anhrefn. Yn unol â'r Canllawiau ar gyfer Craffu ar Faterion sy'n ymwneud â Throseddu ac Anhrefn (Cymru), dylai cynghorau geisio cydgysylltu eu blaenraglenni gwaith i osgoi dyblygu gwaith a helpu i sicrhau bod gweithgareddau craffu yn ategu ei gilydd lle bo hynny'n briodol.

2.4 Mae cyd-byllgorau trosolwg a chraffu yn gallu cyflawni swyddogaethau mewn perthynas â materion a nodir gan yr awdurdodau sy'n eu penodi yn unig. Mae'n bwysig, felly, bod yr awdurdodau lleol sy'n rhan o'r cyd-byllgor yn nodi ei swyddogaethau, ei gyfrifoldebau a'i gylch gorchwyl yn glir o'r cychwyn.

2.5 O dan adran 58(3)(b), gall cyd-byllgorau trosolwg a chraffu hefyd sefydlu is-bwyllgorau yn yr un modd â phwyllgorau trosolwg a chraffu awdurdodau sengl. Mae'n bwysig nodi mai dim ond swyddogaethau a ddirprwywyd iddo gan y cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu y byddai unrhyw is-bwyllgor yn eu cyflawni.

Bydd y ddarpariaeth hon yn galluogi cyd-byllgorau trosolwg a chraffu i weithredu mewn ffordd fwy effeithlon a hyblyg wrth gyflawni nodau ac amcanion y rhiant gydbwyllgor trosolwg a chraffu.

Craffu Cyhoeddus Ehangach – Pwy sy'n gallu bod yn destun craffu?

2.6 Mae adrannau 59, 60 a 61 o'r Mesur yn diwygio Deddf Llywodraeth Leol 2000 i osod dyletswydd ar gynghorau i sicrhau bod eu trefniadau trosolwg a chraffu yn craffu ar wasanaethau darparwyr gwasanaethau cyhoeddus yn eu hardal. Mae'r ddyletswydd hon yn berthnasol i gydbwyllgorau trosolwg a chraffu hefyd.

2.7 Wrth wneud gwaith craffu cyhoeddus ehangach, gall cyd-byllgorau trosolwg a chraffu ei gwneud yn ofynnol i bersonau dynodedig, neu eu cynrychiolwyr, ddarparu gwybodaeth sy'n berthnasol i'r materion dan sylw a mynychu cyfarfodydd pwyllgor ar gais.

2.8 Yn ogystal, os yw cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu neu is-bwyllgor yn llunio adroddiad neu'n gwneud argymhelliad ar gyfer unrhyw un o'r personau dynodedig, gall y pwyllgor anfon copi o'r adroddiad neu'r argymhellion at berson dynodedig a gofyn i'r person dynodedig ystyried yr adroddiad neu'r argymhellion.

2.9 Mae'n bwysig nodi y bydd unrhyw adroddiad neu argymhelliad yn cael ei gyflwyno ar ran y cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn hytrach na'r awdurdod lleol, felly nid oes angen i'r weithrediaeth neu'r cyngor llawn gymeradwyo'r adroddiad. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru o'r farn y byddai'n briodol rhannu copïau o adroddiadau gyda gweithrediaethau a chynghorau er mwyn sicrhau arferion cyfathrebu effeithiol a llywodraethu da.

2.10 Yn ymarferol, bydd y trefniadau adrodd ar gyfer cyd-byllgorau trosolwg a chraffu yn cael eu llywio gan y rhesymau dros sefydlu'r pwyllgor a'r canlyniadau disgwylidig. Er enghraifft, fel rhan o'r prosiect craffu ar y cyd ar reoli gwastraff (gweler astudiaeth achos 1, Atodiad A), anfonwyd adroddiad ar ganfyddiadau ac argymhellion y panel craffu ar y cyd i bob un o bedair gweithrediaeth y cynghorau perthnasol.

2.11 O safbwynt gweithgareddau craffu ar y cyd yn ymwneud â pherfformiad partneriaethau strategol fel Byrddau Gwasanaethau Lleol, gall fod yn briodol i'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu anfon un adroddiad yn unig i'r corff sy'n gwneud penderfyniadau yn y bartneriaeth dan sylw.

2.12 Un ffactor pwysig i gydbwyllgorau trosolwg a chraffu ei ystyried wrth benderfynu ar drefniadau adrodd yw'r angen i ddatblygu perthynas waith adeiladol â grwpiau gweithredol darparwyr gwasanaethau sy'n destun craffu. O ganlyniad, awgrymir y dylai cadeiryddion cyd-byllgorau trosolwg a chraffu gyfarfod yn rheolaidd â chynrychiolydd gweithredol priodol i drafod blaenoriaethau, dulliau gweithredu a meysydd gwaith arfaethedig.

Diffinio "personau dynodedig"

2.13 Bydd Gorchymyn a gyhoeddir maes o law yn dynodi'r sefydliadau a'r unigolion a fydd yn destun craffu. Mae Adran 61 o'r Mesur (yn mewnosod adran 21G yn Neddf 2000) yn nodi'r amodau sy'n diffinio pa unigolion a sefydliadau y gellir eu hystyried yn "berson dynodedig" neu'n "gategori dynodedig o bersonau" gan bwyllgorau craffu wrth arfer eu pwerau o dan adran 21 (2ZA) o Ddeddf 2000 a fewnosodir gan Adran 59.

2.14 Mae Adran 61 yn datgan bod yn rhaid i'r unigolion neu'r cyrff sydd, drwy Orchymyn, yn gallu cael eu hystyried yn "berson dynodedig" neu'n "gategori dynodedig o bersonau", ddarparu gwasanaethau, nwyddau neu gyfleusterau o unrhyw fath (boed am dâl ai peidio) ar gyfer y cyhoedd neu ran o'r cyhoedd. Wrth wneud hynny, mae'n rhaid i'r unigolyn neu'r sefydliad gyflawni swyddogaethau o natur gyhoeddus, neu gael eu hariannu'n llawn neu'n rhannol gan arian cyhoeddus.

Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu a Galw i Mewn

2.15 Mae'r Mesur yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau a fydd yn caniatáu i gydbwyllgorau trosolwg a chraffu gyflawni unrhyw swyddogaethau llunio adroddiadau ac argymhellion sy'n perthyn i bwyllgorau trosolwg a chraffu sydd â phwerau 'galw i mewn'. O'r cychwyn cyntaf, dylai'r awdurdodau sy'n cymryd rhan, yn eu cylch gorchwyl, gytuno ar y weithdrefn ar gyfer 'galw i mewn'. Gall y weithdrefn hon fod yn wahanol i'r un a ddefnyddir mewn awdurdodau unigol.

2.16 O safbwynt galw i mewn, bwriedir rhoi'r gallu i gyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu argymhell bod penderfyniad gweithredol sydd wedi'i wneud ond heb ei weithredu gan gyngor perthnasol yn cael ei ailystyried gan y person(au) a'i gwnaeth, neu fod trefniadau'n cael ei wneud i'r Cyngor weithredu'r penderfyniad.

2.17 Fodd bynnag, er mwyn amddiffyn yn erbyn camddefnydd posibl, dylai cynghorau ystyried ddatblygu gweithdrefnau sydd ond yn caniatáu i'r cyd-bwyllgor

trosolwg a chraffu alw penderfyniad gweithredol un o gynghorau'r cyd-bwyllgor i mewn os yw cyfran gyfartal o'r Cynghorau perthnasol yn cefnogi hynny.

2.18 Er bod y dull gweithredu uchod wedi'i awgrymu i helpu i sicrhau uniondeb y swyddogaeth alw i mewn o safbwynt cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu, awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am y mater hwn yn y pen draw fel rhan o'u trefniadau cyfansoddiadol. Er mwyn helpu i ddatblygu'r cyfryw drefniadau, awgrymir y dylai nifer yr Aelodau sydd ei angen i gychwyn proses alw i mewn fod yn hanner cyfanswm aelodaeth y cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu o leiaf.

Dyma enghraifft ffug i egluro'r sefyllfa.

Mae Cynghorau A, B ac C yn awyddus i gydweithio i gomisiynu gwasanaethau ar y cyd. Sefydlir Cyd-bwyllgor sy'n cynnwys aelodau gweithredol pob Cyngor. Mae cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn cael ei sefydlu hefyd i ddarparu trefniadau llywodraethu. Mae aelodau'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn cynnwys aelodau anweithredol o'r tri chyngor.

Mae penderfyniad yn cael ei wneud ond nid ei weithredu wedyn gan weithrediaeth pob cyngor. Fodd bynnag, mae aelodau anweithredol Cyngor A yn credu y gall penderfyniad y tair gweithrediaeth roi cymunedau lleol Cyngor A o dan anfantais. Felly mae Cyngor A yn awyddus i alw penderfyniadau'r tri chyngor perthnasol i mewn.

Yn yr achos hwn, ni allai'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu alw penderfyniadau gan weithrediaeth Cynghorau B neu C i mewn oni bai bod y weithdrefn alw i mewn yn cael ei chefnogi gan nifer cyfartal o aelodau o Gynghorau A, B ac C.

Er mwyn gallu galw penderfyniad gweithredol gan un o'r cynghorau perthnasol i mewn mae'n rhaid cael cydsyniad hanner cyfanswm aelodaeth y cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu. Mae'n rhaid i'r hanner hwnnw gynnwys niferoedd cyfartal o bob cyngor perthnasol. Yn yr enghraifft uchod, os oes gan y cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu gyfanswm o ddeuddeg aelod (pedwar aelod o bob Awdurdod), ni ellir galw'r penderfyniad i mewn heb gefnogaeth o leiaf dau aelod o bob Awdurdod (cyfanswm o chwech).

Os yw cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn awyddus i alw penderfyniad gweithredol gan Gynghorau B ac C i mewn, byddai'n syniad da i bob cyngor perthnasol gynnal proses alw i mewn ar wahân. Nid yw hynny'n golygu na allai dwy broses alw i mewn gydredeg, ond mae'n cydnabod y byddai'n rhaid i bob cyngor perthnasol ailystyried penderfyniad gweithredol ar sail unigol.

Adran 3 – Sut bydd yn gweithio? Sicrhau manteision craffu ar y cyd

Penodi Cyd-bwyllgor

3.1 Wrth sefydlu cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu sy'n ategu pwyllgor(au) craffu presennol y cyngor, dylai adroddiad sy'n nodi swyddogaeth, cyfrifoldebau a chylch gorchwyl y cyd-bwyllgor ynghyd â chanlyniadau arfaethedig yr ymarferiad ar y cyd gael ei ystyried gan bwyllgor (neu is-bwyllgor) craffu priodol pob awdurdod perthnasol cyn i'r cyngor llawn ei gymeradwyo.

3.2 Y pwyllgor (neu is-bwyllgor) craffu priodol yw'r pwyllgor â'r cylch gorchwyl mwyaf perthnasol i'r pwnc y bwriedir i gydbwyllgor trosolwg a chraffu ei ystyried. Byddai hyn yn helpu i sicrhau bod aelodau anweithredol o bob awdurdod lleol yn gallu cyfrannu at y penderfyniad i sefydlu cyd-bwyllgor a sicrhau y byddai cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn ychwanegu gwerth ac na fyddai'n dyblygu rhaglenni gwaith sydd eisoes yn bodoli.

3.3 O safbwynt cylch gwaith cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu, dylid cofio bod deddfwriaeth bresennol yn ymwneud ag adrannau 19 a 20 o Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 yn eithrio unrhyw fater y gellid ei ystyried gan Bwyllgor Trosedd ac Anhrefn o raglenni gwaith pob pwyllgor craffu, is-bwyllgor craffu a chydbwyllgor trosolwg a chraffu arall.

Pwy ddylai fod yn aelodau o Gyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu?

3.4 Mae'n rhaid i awdurdodau lleol ystyried yn ofalus pwy i'w benodi i fod yn aelodau o gyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu. Mewn rhai achosion, gall fod yn fanteisiol penodi aelodau sydd eisoes yn gwasanaethu ar bwyllgor craffu â chylch gorchwyl tebyg i'r pwnc a fydd yn destun craffu neu gylch gorchwyl y cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu arfaethedig. Fodd bynnag, wrth geisio manteisio ar arbenigedd a sylfaen wybodaeth grŵp ehangach o aelodau anweithredol, mae'n bosibl nad hwn fydd y cam gweithredu mwyaf priodol, a'r awdurdodau lleol fydd yn penderfynu pa aelodau ddylai gael eu penodi i'r pwyllgorau amrywiol.

3.5 Er mwyn sicrhau bod cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu yn cynrychioli buddiannau pob awdurdod lleol yn deg, argymhellir neilltuo'r un nifer o seddau ar y pwyllgorau i bob un o'r cynghorau perthnasol. Er y byddai hynny'n dibynnu ar awdurdodau mawr yn cytuno i gael yr un nifer o aelodau ag awdurdodau bach, ymddengys mai dyna sydd orau er mwyn sicrhau partneriaeth effeithiol.

3.6 Bydd rhaid i gynghorau geisio sicrhau bod cynrychiolaeth aelodau ar gyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu yn adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y pwyllgor craffu perthnasol i'r graddau ag y bo'n ymarferol. Gall cynrychiolaeth o awdurdod gynnwys aelodau cyfetholedig yr awdurdod hwnnw sydd wedi'u penodi i bwyllgorau goruchwyllo a chraffu'r awdurdod sy'n penodi, yn unol â pharagraffau 8 neu 9 o Atodlen 1 i Ddeddf 2000.

3.7 Gall y cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu hefyd benderfynu cyfethol aelodau i ategu cynrychiolaeth pob cyngor.

3.8 O safbwynt maint cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu, mae arferion da yn awgrymu na ddylid penodi mwy nag 16 o aelodau er mwyn sicrhau gweithredu effeithiol. Fodd bynnag, penderfyniad ar gyfer awdurdodau lleol yw hwn yn y pen draw gan ei fod yn dibynnu ar natur y pwnc i'w ystyried.

Cadeirio Cyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu

3.9 Mae'n rhaid i gadeirydd cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu gael ei ethol o blith aelodau'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu, a dylid ethol y cadeirydd yn ystod cyfarfod cyntaf y Pwyllgor. Gall cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu sy'n cael eu sefydlu ar gyfer yr hirdymor benderfynu newid eu cadeirydd bob blwyddyn, neu ar ryw adeg arall, er mwyn sicrhau statws cyfartal i bob awdurdod perthnasol a darparu cyfleoedd i ddatblygu aelodau.

3.10 Mae ymarferion craffu blaenorol yng Nghymru wedi dangos ei bod hi'n ddefnyddiol penodi cadeiryddion bob yn ail o blith aelodau'r awdurdodau lleol perthnasol. Yn y cyswllt hwn, gall cyngorau ystyried penodi is-gadeiryddion (os yn berthnasol) i gynorthwyo aelodau'r awdurdodau a fydd yn gwasanaethu fel y cadeirydd nesaf. Byddai hyn yn caniatáu elfen o ddilyniant o safbwynt trefniadau ar y cyd ac yn ehangu profiad yr aelodau sy'n cymryd rhan.

Cyfeirio Materion i gydbwyllgorau trosolwg a chraffu

3.11 Yn yr un ffordd ag y gall unrhyw aelod o awdurdod lleol gyfeirio mater i bwyllgor trosolwg a chraffu'r awdurdod hwnnw (sef "galw am weithredu gan gynghorydd"), a luniwyd er mwyn datrys materion lleol, gall unrhyw aelod o awdurdodau sy'n penodi gyfeirio mater i gydbwyllgorau trosolwg a chraffu i'w ystyried. Yr amodau ar gyfer cyfeiriad gan aelod o awdurdod sy'n penodi i gydbwyllgor trosolwg a chraffu yw:

- Bod y mater yn ymwneud ag un o swyddogaethau'r awdurdod;
- Ei fod yn effeithio ar ardal etholiadol yr aelod neu'n effeithio ar unrhyw berson sy'n byw neu'n gweithio yno; ac
- Nid yw'n fater lleol o drosedd ac anhrefn fel y'i diffinnir yn adran 19 o Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006.

Hefyd, mae'n rhaid iddo fod yn fater sy'n berthnasol i swyddogaethau'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu.

3.12 Wrth ystyried a ddylid cyfeirio mater i gydbwyllgor trosolwg a chraffu, dylai aelod yn gyntaf ystyried a yw'n dod o fewn cylch gwaith un o'r pwyllgorau trosolwg a chraffu sydd o fewn awdurdod lleol yr aelod, ac os felly dylai'r aelod godi'r mater yno.

3.13 Dim ond os yw'n amlwg fod mater yn dod o fewn cyfrifoldebau a chylch gorchwyl y cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu, ac os nad yw'r mater yn destun craffu o fewn awdurdod lleol yr aelod, y dylai aelodau gyfeirio mater i gydbwyllgor trosolwg a chraffu.

3.14 Wrth benderfynu cyfeirio mater i gydbwyllgor trosolwg a chraffu, rydym yn argymhell y dylai aelodau'r awdurdodau lleol sy'n cymryd rhan, a'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu ei hunan, ystyried y materion a drafodwyd yn y Canllaw Statudol i awdurdodau lleol ac aelodau a gyhoeddwyd dan adran 63 o'r Mesur Llywodraeth Leol.

Cymorth gan swyddogion ar gyfer cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu

3.15 Os yw cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn cael ei sefydlu, awgrymir y dylai'r awdurdodau perthnasol rannu'r costau sy'n gysylltiedig ag ymarferion craffu ar y cyd. Dylai hyn gynnwys trefniadau ar gyfer cymorth ac ymchwil swyddogion, yn ogystal â chymorth gweinyddol a darparu lleoliadau cyfarfodydd.

3.16 Gall pob prif gyngor benderfynu cynnig gwahanol fathau o gymorth gan swyddogion craffu mewn perthynas ag adnoddau ar gyfer cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu. Er enghraifft, gall rhai cyngorau benderfynu cynnig cymorth gweinyddol, a gall eraill gynnig arbenigedd ymchwil a chynghori. Dylid ystyried sut y gallai'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu gyflawni ei amcanion craffu yn y ffordd fwyaf effeithiol a sut y gellid codi safon craffu gan gynnwys trwy bob awdurdod yn dysgu ar y cyd.

3.17 Gan fod cymorth gan swyddogion ar gyfer craffu yn amrywio rhwng awdurdodau lleol, mae'n debyg y bydd angen i swyddogion cymorth craffu'r cyngorau perthnasol gydweithio'n rheolaidd er mwyn cydgysylltu a rheoli gwaith y cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu, ac ystyried sut i wneud y defnydd gorau o adnoddau. Wrth benderfynu ar drefniadau cymorth ar y cyd, mae'r ffactorau i'w hystyried yn cynnwys y gallu craffu sydd ar gael ac i ba raddau y mae arbenigedd a sgiliau swyddogion yn gysylltiedig â'r pwnc/pynciau a nodir ar gyfer craffu ar y cyd.

3.18 Gall cynnal cyfarfodydd rheolaidd helpu i oresgyn unrhyw anawsterau o safbwynt cysoni diwylliannau, methodolegau a mecanweithiau cymorth gwahanol ar gyfer craffu, a bydd yn helpu i hwyluso'r gwaith o drosglwyddo sgiliau a dysgu. Dylai swyddogion a chadeiryddion craffu enwebu Swyddog Cydgysylltu ar gyfer y cyd-bwyllgor o blith eu haelodau eu hunain er mwyn sicrhau bod unigolyn cyswllt clir ar gael i'r rhai sy'n cymryd rhan mewn gweithgarwch ar y cyd.

3.19 Argymhellir y dylai'r rhai sy'n cefnogi cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu ddarparu cyfleoedd myfyrio ar adegau allweddol (er enghraifft, yng nghanol y tymor) fel rhan o gylch oes adolygiadau craffu. Byddai hyn yn helpu i sicrhau bod yr awdurdodau perthnasol yn fodlon â'r trefniadau cymorth ac o'r farn eu bod yn fuddiol o safbwynt cyflawni amcanion y cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu.

3.20 Gall trefniadau cymorth craffu gynnwys newid lleoliad cyfarfodydd cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu i sicrhau eu bod yn cael eu cynnal ym mhob un o'r awdurdodau lleol sy'n cael eu cynrychioli ar y cyd-bwyllgor. Fodd bynnag, gall y pwyllgor benderfynu cyfarfod yn ardal yr awdurdod sy'n fwyaf canolog yn ddaearyddol er mwyn lleihau amseroedd teithio.

Blaengynllunio

3.21 Er mwyn gweithredu'n effeithiol, dylai cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu lunio blaengynllun i nodi pa faterion y mae'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn bwriadu canolbwyntio arnynt yn ystod blwyddyn neu oes ei fodolaeth.

3.22 Dylai'r blaengynllun ddarparu sail resymegol glir ynglŷn â diben ystyried y pwnc penodol a pha ddulliau a ddefnyddir i ymchwilio iddo. Dylid ceisio datblygu blaengynllun sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau yn hytrach nag un sy'n canolbwyntio ar brosesau.

3.23 Mae modd sefydlu cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu ad hoc neu sefydlog, felly bydd yn bwysig sicrhau bod blaengynllun y cyd-bwyllgor yn cyd-fynd â'i ddiben gwreiddiol. Er enghraifft, os yw sawl awdurdod yn awyddus i sefydlu cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu i ymchwilio i fater trawsbynciol fel camddefnyddio sylweddau, dylai'r blaengynllun weithredu fel cynllun prosiect yr ymchwiliad gan fod angen diffinio dechrau a diwedd yr ymchwiliad yn glir.

3.24 Os yw cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu wedi'i sefydlu i ystyried gwaith partneriaeth strategol, dylid seilio'r blaengynllun ar dystiolaeth o angen cymunedol a dealltwriaeth gadarn o flaenoriaethau, risgiau a phwysau ariannol y bartneriaeth. Yn ogystal, dylid cytuno ar flaengynlluniau cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu mewn ymgynghoriad â phartneriaid os yw'n bosibl.

3.25 Mae'n rhaid i gyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu ystyried canllawiau yn ymwneud ag adran 62 o'r Mesur sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ymgysylltu â'r cyhoedd. Mae'r canllawiau yn darparu cyngor ymarferol ar sut mae cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu yn gallu cydymffurfio â'u rhwymedigaethau o dan adran 62 drwy ystyried yr Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd yng Nghymru, a gymeradwywyd gan Lywodraeth Cymru, a sicrhau bod eu blaengynlluniau yn cael eu cyhoeddi cyn gynted ag y bo hynny'n rhesymol fel bod grwpiau ac unigolion â buddiant yn gallu cynnig sylwadau a safbwyntiau.

Penodi is-bwyllgor cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu

3.26 Ar ôl i'r Rheoliadau a wnaed o dan Adran 58(3) (b) gychwyn, bydd cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu yn gallu penodi is-bwyllgorau. Mae'r ddarpariaeth hon yn ehangu ystod y dewisiadau sydd ar gael i gydbwyllgor trosolwg a chraffu allu ymchwilio yn effeithiol a gwneud argymhellion ar gyfer gwelliant mewn perthynas â materion sydd er budd y cyhoedd neu sy'n ymwneud â'r cyhoedd.

3.27 Fel sy'n wir am is-bwyllgorau a benodwyd gan bwyllgorau craffu awdurdod unigol, dim ond swyddogaethau a ddirprwywyd iddynt gan y rhiant gydbwyllgor trosolwg a chraffu y mae is-bwyllgorau cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn gallu eu cyflawni. Er mwyn sicrhau tegwch a dulliau gweithio effeithiol, dylai is-bwyllgor cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu gynnwys yr un nifer o gynrychiolwyr o bob awdurdod perthnasol os yw'n bosibl.

Dulliau Gwaith

Noder nad yw cynnwys yr adran ganlynol yn ganllawiau statudol ond mae wedi'i chynnwys fel dull gwaith posibl i gyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu ei ystyried

Grwpiau Gorchwyl a Gorffen

3.28 Mae aelodau etholedig sydd wedi gwasanaethu ar grwpiau gorchwyl a gorffen pwyllgorau craffu awdurdodau unigol wedi nodi bod sawl mantais yn deillio o weithio mewn timau bach, mwy strwythuredig. Er enghraifft, mae aelodau â lefelau gwahanol o brofiad craffu a gwybodaeth am y pwnc yn gallu magu hyder a chymhelliant drwy gydweithio â chynghorwyr ac aelodau cyfetholedig mwy profiadol. Yn yr un modd, gall gwaith grwpiau gorchwyl a gorffen ddatblygu cysylltiadau cadarnhaol â chymheiriaid wrth i aelodau gydweithio tuag at nod cyffredin.

Os yw cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn awyddus i sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen er mwyn ystyried pwnc penodol yn fanylach, awgrymir y dylai gyfyngu aelodaeth grŵp gorchwyl a gorffen i gynnwys unrhyw aelodau cyfetholedig y mae'r cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu am eu penodi.

Gan ddibynnu ar natur y pwnc dan sylw, gall ymchwiliadau grwpiau gorchwyl a gorffen cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu fod yn 'llai manwl', lle mae modd nodi argymhellion yn gymharol gynnar a phennu amser penodol, neu fod yn ymchwiliadau dwys iawn sy'n cynnwys amrywiaeth o 'Dystion Arbenigol', ymweliadau â safleoedd a chomisiynu gwaith ymchwil ategol, fel sy'n wir ar hyn o bryd am y rhan fwyaf o bwyllgorau trosolwg a chraffu.

Mae gan grwpiau gorchwyl a gorffen oblygiadau sylweddol o safbwynt adnoddau yn aml, ac oherwydd hyn awgrymir y dylai cyd-bwyllgorau trosolwg a chraffu ystyried yn ofalus faint o grwpiau gorchwyl a gorffen y gellir eu cynnal a'u cefnogi yn effeithiol ar unrhyw adeg.

Er mwyn sicrhau bod grŵp gorchwyl a gorffen cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu yn cyflawni ei amcanion, argymhellir mabwysiadu dull rheoli prosiect. Dylai hyn gynnwys datblygu briff prosiect ar gyfer gwaith y grŵp gorchwyl a gorffen, creu cynllun prosiect a llunio adroddiadau ar y prif bwyntiau ar gyfer y rhiant gydbwyllgor trosolwg a chraffu i sicrhau ei fod yn cael y wybodaeth ddiweddaraf am ddatblygiad yr ymchwiliad.

Sicrhau'r manteision mwyaf a'r gwastraff lleiaf

Astudiaeth Achos 1: Craffu ar y Cyd ar Bartneriaethau ym maes Rheoli Gwastraff

Ar ôl derbyn gwobr gan Ganolfan Craffu Cyhoeddus yn 2008 am graffu ar y cyd ar eu partneriaethau ym maes rheoli gwastraff, llwyddodd y pedwar awdurdod a gymerodd ran (Caerdydd, Sir Fynwy, Casnewydd a Bro Morgannwg) i gefnogi aelodau etholedig i gydweithio i fynd i'r afael â mater cymhleth a oedd yn gyffredin iddynt.

Diben yr ymchwiliad oedd ystyried manteision a heriau darparu gwasanaeth ar y cyd ar gyfer gweithgareddau gwastraff gweddilliol mewn lleoliad rhanbarthol.

Gan fod yn sensitif i brofiadau craffu amrywiol pob cyfranogwr a'r gwahanol ddiwylliannau sefydliadol a gwleidyddol, manteisiodd yr Aelodau a'r Swyddogion i'r eithaf ar y budd a ddaw o gyfuno cryfderau unigol trwy ddulliau a ffyrdd o weithio a ystyriwyd yn ofalus. I'r diben hwn, trwy gynnal ymweliadau safle i ganfod arferion gorau, llwyddwyd i gynnwys Aelodau yn y broses drwyddi draw gan helpu i ddod â phawb at ei gilydd a chreu 'ymdeimlad o dîm'.

Un o ganlyniadau allweddol yr ymchwiliad oedd sicrhau'r ewyllys wleidyddol angenrheidiol er mwyn i bob cyngor ymuno â'r bartneriaeth wastraff ffurfiol. Cynhyrchodd sail dystiolaeth eang y prosiect lwybr clir ar gyfer y cyngorau a oedd yn cymryd rhan; sef, na ellid gwadu'r manteision o weithio mewn partneriaeth wrth ymdrin â gwastraff ac y gallai cydweithio ddarparu gwell gwasanaeth i'r cyhoedd am lai o gost.

Felly argymhellodd pob pwyllgor craffu i'w Weithrediaeth y dylai'r pedwar cyngor barhau i gydweithio er mwyn sicrhau ateb rhanbarthol wrth reoli gwastraff. Mewn gwirionedd roedd hyn yn golygu bod angen i hanner cant o aelodau craffu o bedwar awdurdod gytuno ar un set o argymhellion i'w hanfon at eu Gweithrediaeth berthnasol. Dyma un o'r troeon cyntaf erioed yng Nghymru i aelodau etholedig roi eu hamrywiaeth ddiwylliannol o'r neilltu i ddatblygu perthynas waith gynhyrchiol ar sail dealltwriaeth, ewyllys da a dull pragmataidd o reoli prosiect.

O ganlyniad, mae'r argymhellion hyn wedi arwain at greu'r bartneriaeth Prosiect Gwyrdd ranbarthol sydd wedi ymrwymo i ganfod yr ateb amgylcheddol, cost-efeithiol ac ymarferol gorau ar gyfer gwastraff ar ôl sicrhau cymaint o ailgylchu a chompostio â phosibl ym mhob ardal. Mae mwy o wybodaeth am y Prosiect Gwyrdd yn y ddolen ganlynol <http://www.caerphilly.gov.uk/prosiectgwyrdd/>.

Craffu ar y Cyd – Gwella iechyd cysylltiadau partner

Astudiaeth achos 2: Effaith economaidd Caffael y GIG: Astudiaeth o Fwrdd Iechyd Aneurin Bevan.

"Doedd e ddim yn teimlo fel 'craffu', ond yn fwy fel partneriaeth" -

Rheolwr Craffu Bwrdd Iechyd Aneurin Bevan yn siarad am ei brofiad o'r broses o

graffu ar y cyd.

Yn 2009 llwyddodd Cyngor Dinas Casnewydd a Chyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili i sicrhau cyllid o Gronfa Datblygu Gwaith Craffu Llywodraeth Cymru er mwyn cynnal prosiect ar y cyd i adolygu prosesau caffael lleol Bwrdd Iechyd Aneurin Bevan (ABHB).

Nod y prosiect oedd defnyddio ABHB fel astudiaeth achos i archwilio effaith bosib caffael lleol ar yr economi leol a dysgu o arferion da a rhannu canfyddiadau'r prosiect â sefydliadau eraill y sector cyhoeddus yng Ngwent.

Yn dilyn ymarfer tendro cystadleuol, comisiynwyd Ysgol Cynllunio Dinesig a Rhanbarthol ac Uned Ymchwil Economi Cymru Ysgol Fusnes Prifysgol Caerdydd i wneud ymchwil ar ran y ddau Gyngor.

Gweithredodd y Grŵp Gorchwyl a Gorffen a oedd yn cynnwys Cynghorwyr o Gasnewydd a Chaerffili fel Bwrdd y Prosiect a chydabuwyd cydweithrediad ABHB a gytunodd i gymryd rhan yn y prosiect er gwaethaf prosesau ad-drefnu diweddar cyn Ymddiriedolaeth a Byrddau Iechyd Lleol Gwent. Cymerodd uwch gynrychiolwyr y GIG ran ym mhob cam o'r prosiect er mwyn sicrhau bod yr argymhellion terfynol yn berthnasol a realistig. Roedd hyn yn bwysig er mwyn sicrhau bod partneriaid yn cael y cyfle i ddylanwadu ar y prosiect a nodi pa fanteision oedd yn debygol o ddilyn o ganlyniad i'w cyfraniad.

Wrth gyflwyno eu hadroddiad i gyfarfod terfynol y Grŵp Gorchwyl a Gorffen, pwysleisiodd y tîm ymchwil arwyddocâd y prosiect a'i berthnasedd nid yn unig i'r GIG ond hefyd i'r sectorau cyhoeddus a phreifat yn gyffredinol. Roedd y Grŵp Gorchwyl a Gorffen yn awyddus i sicrhau y dylai'r adroddiad gael ei ddosbarthu mor eang â phosib er mwyn rhannu canfyddiadau a chanlyniadau'r adroddiad. Nododd ABHB yr hoffent rannu'r adroddiad ag ymarferwyr caffael o Fyrddau ac Ymddiriedolaethau Iechyd eraill yng Nghymru a Chyflenwadau Iechyd Cymru.

Wrth ystyried eu profiad o'r prosiect craffu, adroddodd ABHB fod y broses yn rhywbeth roedden nhw'n falch o fod yn rhan ohoni er lles tryloywder a didwyllledd. Adroddwyd ei bod yn ddefnyddiol fod ABHB yn ymdrin â dim ond un Grŵp Gorchwyl a Gorffen o'r ddau gyngor ar y cyd yn hytrach na dau grŵp ar wahân.

Mae'r pwyntiau i'w dysgu o'r prosiect yn cynnwys yr angen i farchnata manteision ymarferion craffu ar y cyd i'r partneriaid hynny sy'n destun ymchwil a gwerthuso. Yn y cyswllt hwn, roedd hefyd yn bwysig bod yna bwnc perthnasol a buddiol i'w archwilio gyda phartneriaid gan sicrhau bod y ddwy ochr a gymerodd ran wedi bod ar eu hennill.

Pwyntiau i'w Dysgu o'r broses Craffu ar y Cyd

Astudiaeth Achos 3: Prosiect Gwyrdd

Gan adeiladu ar y manteision a gafwyd o waith craffu ar y cyd ar bartneriaethau ym maes rheoli gwastraff, sefydlodd Caerdydd, Casnewydd, Sir Fynwy, Caerffili a Bro Morgannwg Banel Craffu ar y cyd i fonitro'r penderfyniadau a wnaed gan Gydbwyllgor y Prosiect Gwyrdd. Am fwy o wybodaeth am y Prosiect Gwyrdd, ewch i <http://www.caerphilly.gov.uk/prosiectgwyrdd/>

Prosiect ar y cyd yw'r Prosiect Gwyrdd sy'n ceisio canfod yr ateb amgylcheddol, cost-ffeithiol ac ymarferol gorau ar gyfer gwastraff, ar ôl sicrhau cymaint o ailgylchu a chompostio â phosibl ym mhob ardal. Y corff penderfynu sy'n rheoli proses gaffael y Prosiect yw'r Cyd-bwyllgor ac mae'n cynnwys dau Aelod Gweithredol o bob Awdurdod.

Ystyrir craffu cyhoeddus yn rhan hanfodol o sicrhau bod Prosiect Gwyrdd yn parhau i fod yn effeithiol ac atebol. Felly, mae trefniadau wedi'u cyflwyno i ddarparu cyfle i Gynghorwyr Anweithredol ddylanwadu ar benderfyniadau allweddol a wneir gan y cyd-bwyllgor a bwrdd y prosiect, a herio'r penderfyniadau hynny.

Rhoddwyd y trefniadau hyn ar waith ym mis Rhagfyr 2009, pan gynhaliwyd cyfarfod rhwng Cynghorwyr y pum awdurdod a chynrychiolwyr Prosiect Gwyrdd i rannu syniadau ar y meini prawf gwerthuso a fyddai'n cael eu defnyddio yn y broses gaffael. Yn dilyn y gwaith cynnar hwn, rhoddwyd mwy o drefniadau ffurfiol ar waith a sefydlwyd Panel Craffu ar y Cyd.

Mae'r manteision a nodwyd hyd yma'n cynnwys cryfhau cysylltiadau rhwng aelodau etholedig y cynghorau sy'n cymryd rhan ac ymgysylltu gwell â Swyddogion Rheoli Gwastraff y Prosiect Gwyrdd. Mae hyn wedi arwain at hysbysu Aelodau'n iawn am unrhyw waith a wneir gan y Cyd-bwyllgor er mwyn gwella'u heffeithlonrwydd i 'gadw cydbwysedd' wrth wneud penderfyniadau.

Mae'r pwyntiau dysgu sydd wedi codi o'r prosiect yn cynnwys dealltwriaeth glir o rôl craffu a manteision llinellau adrodd clir. Wrth i'r prosiect ddatblygu, mae trefniadau rhaglennu gwaith a chymorth gwell wedi'u rhoi ar waith, gan ychwanegu at y posibilrwydd o sicrhau craffu llwyddiannus.

Astudiaeth Achos 4: Cymorth gan Swyddogion ar gyfer craffu ar y cyd

Daeth y Partneriaethau Craffu ar y Cyd ym Maes Rheoli Gwastraff y cyfeirir atynt yn flaenorol yn astudiaeth achos 1 â phedwar pwyllgor craffu ynghyd o wahanol Gynghorau i archwilio i fanteision a heriau darparu gweithgareddau gwastraff gweddilliol ar y cyd mewn lleoliad rhanbarthol.

Er mwyn rheoli'r prosiect yn effeithiol, nododd Cyngor Sir Caerdydd brif Swyddog Craffu o blith aelodau ei Dîm Craffu. Nodwyd wrth randdeiliaid bod cael un pwynt cyswllt ar gyfer y pedwar awdurdod a oedd yn cymryd rhan yn ffactor pwysig i sicrhau bod ffrydiau gwaith a gweithgareddau'n cael eu cydgysylltu'n dda a bod rhanddeiliaid yn derbyn gwybodaeth reolaidd am gynnydd.

Er ei bod yn werthfawr cael unigolyn i ddarparu cyngor, arweiniad a chymorth cyson mewn cyfarfodydd craffu ar y cyd, roedd rolau unigol Swyddogion Craffu o'r awdurdodau a oedd yn cymryd rhan hefyd yn annatod i lwyddiant yr ymchwiliad.

Ar ddechrau'r prosiect, sylweddolodd Swyddogion yn gyflym y byddai angen rhoi gofal ac amser i sicrhau nad oedd gwahaniaethau sefydliadol a diwylliannol yn dod yn rhwystr. Yn sgîl hynny, cynhaliwyd cyfarfodydd rheolaidd rhwng Swyddogion Craffu'r pedwar Cyngor i drafod strategaethau a fyddai'n annog cyfranogiad a chymorth eu Haelodau Etholedig perthnasol. Adroddwyd y dylid gwerthfawrogi'r elfen hon o graffu ar y cyd o ran ei phwysigrwydd i gyflawni'r gwerth ychwanegol o gydweithio effeithiol. Nodwyd bod sicrhau cyfranogiad aelodau ym mhob cyfnod o'r prosiect yn hollbwysig er mwyn sicrhau ei fod yn datblygu'n llwyddiannus.

O ran cytuno ar argymhellion y prosiect, cyflwynwyd adroddiad ar y canfyddiadau i

gydbwyllgor o'r Panel. Yn sgil hynny, cytunodd Aelodau ar argymhellion a oedd yn seiliedig ar y sail dystiolaeth a gasglwyd o ganlyniad i'r ymchwiliad.

Roedd y mecanweithiau a ddefnyddiwyd gan y tîm o Swyddogion Craffu i gydgyssylltu'r prosiect wedi sicrhau lefelau uchel o gyfathrebu a gwaith tîm a sicrhodd bod yr holl gynghorau a gyfranogodd yn cytuno ar yr argymhellion a'r adroddiad terfynol.

Astudiaeth Achos 5: Fframwaith Partneriaethau Sir Ddinbych

Llwyddodd Cyngor Sir Ddinbych, ar y cyd â Chynghorau Bwrdeistref Sirol Wrecsam a Chonwy, i sicrhau cyllid gan Gronfa Datblygu Gwaith Craffu Llywodraeth Cymru yn 2008/09 a defnyddiwyd y cyllid hwn i gydgomisiynu pecynnau hyfforddiant wedi'u teilwra'n arbennig ar gyfer aelodau craffu.

Defnyddiwyd rhan o'r cyllid a dderbyniwyd i gomisiynu cwrs hyfforddi pwrpasol ar sut i graffu'n effeithiol ar bartneriaethau a threfniadau cydweithio. O ganlyniad i'r digwyddiadau hyfforddi, lluniwyd y 'Canllawiau ar gyfer Craffu Cyrrff Traws-sefydliadol, Partneriaethau a Threfniadau Cydweithio'.

Mae'r fframwaith yn adeiladu ar y 'saith ffactor llwyddiannus ar gyfer craffu' a nodir yn Nodyn Cyngor Llywodraeth Cymru, 'Craffu Ehangach a Gweithio mewn Partneriaeth' ac mae'n darparu meini prawf defnyddiol y gallir eu defnyddio i helpu i nodi pa bartneriaethau i'w craffu. Mae manylion pellach y Canllawiau a'r Fframwaith ar gyfer Craffu Partneriaeth ar gael yn adran 'The Vault' gwefan Scrutiny Timebank yn www.scrutinytimebank.co.uk

Mae'r fframwaith hefyd yn darparu templed defnyddiol y gallir ei ddefnyddio fel sail ar gyfer protocol rhwng Cyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu a phartneriaeth gan ei fod yn rhoi manylion y materion ymarferol a fydd yn wynebu aelodau, swyddogion a phartneriaid.

Mae Sir Ddinbych yn cydnabod bod craffu ar bartneriaethau yn faes sydd angen ei wella a, thrwy sefydlu Pwyllgor Craffu Partneriaethau pwrpasol ym mis Mai 2011, mae'n bwriadu rhoi mwy o bwyslais ar graffu effeithlonrwydd partneriaethau wrth sicrhau canlyniadau dymunol ar gyfer trigolion lleol.

Hefyd, mae swyddogaeth graffu Sir Ddinbych yn awyddus i archwilio pa fanteision – ariannol ac eraill – y gallai'r Cyngor eu cael o ddarparu gwasanaethau drwy drefniadau partneriaeth amrywiol.